

Voorzitter

Mevrouw **Van Blerck-Woerdman** (VVD): Voorzitter! Ik sluit mij aan bij het verzoek van de heer Van de Camp.

De heer **Rabbae** (CDA): Hoewel het standpunt van mijn fractie inhoudelijk volledig afwijkt van het standpunt van de CDA-fractie in dezen, wil ik het verzoek van collega Van de Camp steunen.

De **voorzitter**: Ik stel voor, het stenogram van dit deel van de vergadering door te geleiden naar het kabinet.

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Leers.

De heer **Leers** (CDA): Voorzitter! Op 26 augustus jl. heeft de Kamer overleg gevoerd met de bewindslieden voor Ontwikkelingssamenwerking en van Economische Zaken over de programma's ORET, MILIEV en LCL. Ik wil u vragen om het verslag van dat overleg op de agenda te plaatsen.

De **voorzitter**: Ik stel voor, aan dit verzoek te voldoen.

Daartoe wordt besloten.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Smits.

De heer **Smits** (CDA): Voorzitter! Voor morgen staat op de agenda de behandeling van een brief over de kwestie-Fokker. De CDA-woordvoerder, de heer Mateman, is net als vele anderen door griep geveld. Hij is echter zeer geporteerd om dit debat te voeren. Ik wil u dan ook vragen of dit debat op een later tijdstip, in oktober, kan plaatsvinden, zodat de heer Mateman dit debat namens de CDA-fractie kan voeren.

Mevrouw **Voûte-Droste** (VVD): Voorzitter! Wij hebben met de leden van de vaste commissie voor Economische Zaken overlegd, omdat wij het probleem zien dat het Fokkerdebat en uw schema straks wellicht met elkaar in conflict komen. De heer Mateman heeft zijn hart echter jarenlang zo bij Fokker gelegd dat wij u toch willen vragen om het verzoek van de CDA-fractie, indien mogelijk, in te willigen.

De heer **Rabbae** (GroenLinks): Voorzitter! Zelfs met een gezonde collega Mateman kunnen wij Fokker niet meer tot leven brengen; laat hem dus maar tot rust komen. Ik steun het verzoek van de heer Smits dus ook.

De **voorzitter**: Ik moet u wel confronteren met de gevolgen van dat verzoek. Wij hebben erg veel moeite om alle debatten die hier nog gevoerd moeten worden, op tijd te houden, terwijl wij in de maanden oktober, november en december al tjokvol zitten met de begrotingsbehandelingen. Een debat van een paar uur kan dan ook niet zomaar verplaatst worden naar oktober. Bovendien bestaat het risico dat bij de behandeling van een ander dossier een andere eminente collega door griep geveld is. Wij moeten ervoor zorgen dat wij op tijd klaarkomen met het werk dat echt op tijd klaar moet zijn. Ik kan nu dus niet zeggen dat ik aan dat verzoek zal voldoen. Ik moet eerst even bekijken wat de mogelijkheden zijn. Die kan ik niet zomaar uit de mouw schudden. Daar kunnen wij misschien morgen bij de regeling even op terugkomen.

De heer **Van Dijke** (RPF): Voorzitter! Ik wil u nog een ander punt in overweging geven voor uw overweging of dit debat doorgeschoven kan worden. Het debat is al een aantal keren uitgesteld. Wij moeten ons dan ook de vraag stellen of wij Fokker en het hele dossier-Fokker nog wel serieus nemen, als wij om deze reden tot uitstel van de behandeling overgaan.

De **voorzitter**: Dat is nog een bijkomend punt. Ik moet zeggen dat ik op het ogenblik niet definitief op het verzoek kan reageren. Ik zal bekijken wat de mogelijkheden zijn, al lopen wij op deze manier het risico dat wij onszelf in een geweldige klem rijden. Het eind van het verhaal is dan een discussie over de vraag waarom wij dingen niet eerder opgepakt hebben. Ik stel dus voor om hier morgenmiddag bij de regeling van werkzaamheden op terug te komen.

De heer **Van Dijke** (RPF): Voorzitter! Dat kan natuurlijk niet, want het debat zou morgenochtend om 10.15 uur aanvangen.

De **voorzitter**: Dan zal ik u hier op

een later tijdstip vandaag over berichten.

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Regelen inzake medisch-wetenschappelijk onderzoek met mensen (Wet medisch-wetenschappelijk onderzoek met mensen) (22588)**.

(Zie vergadering van 9 september 1997.)

Artikel 1 wordt zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het gewijzigde amendement-Van der Vlies c.s. (stuk nr. 16).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van GroenLinks, het GPV, de SGP, de RPF, het CDA, het AOV en de Unie 55+ voor dit gewijzigde amendement hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is verworpen.

Artikel 2 wordt zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het amendement-Lansink (stuk nr. 17).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat dit amendement met algemene stemmen is aangenomen.

Artikel 3, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Lansink (stuk nr. 17), wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel 3a wordt zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het amendement-Van der Vlies (stuk nr. 15).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van GroenLinks, de SP, het GPV, de SGP, de RPF, het CDA, het AOV, de groep-Nijpels en de Unie 55+ voor dit amendement hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is verworpen.

Artikel 3b wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 4 t/m 7a worden zonder stemming aangenomen.

Voorzitter

In stemming komt het amendement-Rouvoet (stuk nr. 21).

De **voorzitter**: Ik constateer, dat dit amendement met algemene stemmen is aangenomen.

Artikel 8, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Rouvoet (stuk nr. 21), wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 9 t/m 29c worden zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het amendement-Lansink (stuk nr. 18) tot invoeging van een nieuw artikel 29d.

De **voorzitter**: Ik constateer, dat dit amendement met algemene stemmen is aangenomen.

De artikelen 29d (oud) t/m 31 en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: Twee collega's hebben gevraagd, namens hun fractie vooraf een stemverklaring te mogen afleggen. Deze verklaringen kunnen enkele seconden langer duren dan een doorsnee stemverklaring, maar hiermee is een derde termijn voorkomen.

□

De heer **Lansink** (CDA): Voorzitter! Uit mijn bijdrage in eerste en tweede termijn hebben de Kamer en de bewindslieden kunnen opmaken dat mijn fractie bij dit wetsvoorstel voor een zeer moeilijke afweging heeft gestaan. De afweging was moeilijk – niet moeizaam – omdat de collega's stuk voor stuk een goede inbreng hebben geleverd en ook de bewindslieden hebben aangetoond dat zij de argumenten voor de "neen"-benadering op zichzelf konden billijken. Daarbij hielden zij uiteraard vast aan hun "neen, tenzij"-benadering, waar overigens ook veel voor te zeggen is.

De wijze waarop de ministers op de inbreng van de Kamer hebben gereageerd, hebben onze aarzelingen weggenomen. Dit geldt ook voor de minister van Justitie op het punt van de internationale aspecten. Bovendien is de wet, door aanvaarding van een tweetal wijzigingsvoorstellen, verbeterd. Wanneer wij zo eensgezind mogelijk dit wetsvoorstel aanvaarden, is dat een richtingge-

vend kader voor de toekomst voor al degenen die medisch-wetenschappelijk onderzoek, ook op grond van de "neen, tenzij"-benadering, nodig hebben of willen uitvoeren. Om die reden zal mijn fractie voor dit wetsvoorstel stemmen.

□

De heer **Rouvoet** (RPF): Voorzitter! De centrale vraag voor de RPF-fractie is of zij medeverantwoordelijkheid wil dragen voor deze wet, inclusief het "neen, tenzij"-principe ten aanzien van onderzoek met wilsonbekwamen. Zoveel is in het debat wel duidelijk geworden: wie dat laatste niet voor zijn rekening wil nemen, rest weinig anders dan tegen het gehele wetsvoorstel te stemmen, alleen al om wetstechnische redenen.

Tegen het wetsvoorstel stemmen, acht mijn fractie evenwel niet verantwoord, gelet op het belang dat ook zij hecht aan de totstandkoming van een normstellende wet terzake van medisch-wetenschappelijk onderzoek met mensen. Zo gemakkelijk wil mijn fractie zich hier echter niet van afmaken. Dat zou onrecht doen aan het onderwerp en aan de minister. Zij heeft recht op finale duidelijkheid over de inhoudelijke afweging van de fracties. Het zou ook onrecht doen aan het debat.

Voorzitter! Staande voor de keuze tussen inbreuk op de lichamelijke integriteit van wilsonbekwamen en een mogelijke vermindering van de zorgmogelijkheden voor groepen mensen, heeft de RPF-fractie van meet af aan tamelijk vanzelfsprekend de neiging gehad het zekere voor het onzekere te nemen en te kiezen voor maximale bescherming van de zeer kwetsbare groep van wilsonbekwamen.

Wel heeft mijn fractie zich opengesteld voor argumenten en waarborgen. Die zijn ook gegeven. Ik hoef ze nu niet allemaal op te sommen, maar ik denk hierbij met name aan de subjectivering van het begrip "verzet" en de nadere aanduiding van onderzoek met verwaarloosbare risico's en minimale bezwaren. Hierdoor is, naarmate het debat vorderde, de afstand kleiner geworden die aanvankelijk bestond tussen de opvatting van de RPF-fractie en het wetsvoorstel. De zeer grondige en zorgvuldige behandeling, de brede overeenstem-

ming over de strikte en met waarborgen omklede toepassing van de uitzonderingen en de royale wijze waarop de minister aan ook onze zorg is tegemoetgekomen met toezeggingen, preciseringen en maar liefst zeven nota's van wijziging, hebben mijn fractie ervan overtuigd dat de uiteindelijke invulling van het "neen, tenzij"-principe geen onaanvaardbare inbreuk op het grondrecht van lichamelijke integriteit van wilsonbekwamen inhoudt. Dat betekent dat ook de RPF-fractie dit wetsvoorstel inzake medisch-wetenschappelijk onderzoek met mensen zal steunen. Dat is niet alleen plezierig voor de bewindslieden, die duidelijk hebben aangegeven dat zij zeer veel waarde hechten aan een zo breed mogelijk draagvlak voor dit wetsvoorstel in de Kamer, maar ook voor de RPF-fractie, die niet graag haar steun aan dit wetsvoorstel zou hebben onthouden.

In stemming komt het wetsvoorstel.

□

De **voorzitter**: Ik constateer, dat het wetsvoorstel met algemene stemmen is aangenomen.

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met het wetsvoorstel **Goedkeuring van de op 16 juli 1993 te Genève tot stand gekomen Internationale Cacao-overeenkomst 1993, met bijlagen (Trb. 1994, 135 en 1995, 11) (24059)**, en over:

- de motie-Rabbae over het vragen van een oordeel van het Europees Hof (24059, nr. 8).

(Zie vergadering van 10 september 1997.)

De artikelen 1 en 2 en de beweegreden worden zonder stemming aangenomen.

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer, dat het wetsvoorstel met algemene stemmen is aangenomen.

De motie-Rabbae (24059, nr. 8) is in die zin gewijzigd, dat het dictum thans luidt: